

Jokaisessa julkkiksessa asuu pieni toimittaja

Uusi Neloskanava lupasi mainoksessaan kesäkuun alussa: "Älkää pelätkö, Lola ei laula". Mainos viesti paitsi ironiasta myös professionalismista: alan ammattilaiset hoitakoot omat hommansa.

Yksi poikkeus säännöstä toki on, toimittaja. Kanavan tähtireporttereina häärivät Juha Föhr, Jari Komulainen ja Hantta Krause. Valitettavasti mieleen hiipii epäily, että sääprofeetta, ex-vävy ja professori Nordströmin mannekiini olisivat sittenkin hausکمپia laulajina. Miten olisi laulava reporteri?

Ensimmäisen katseluviiikon aikana PTV4:n muuttumisen Neloskanavaksi huomasit lähinnä uudesta kanavatunnuksesta, pidentyneistä mainoskatkoista ja pitkin viikkoa kanavan avajaisista lähetetystä koosteesta. Uusia ohjelmatyyppejä oli varsinaisesti kaksi: Päivän lööppi ja "Suomen ensimmäinen sääshow" Hyvän sään aika. Niistä on siis pääteltävä jotakin kanavan tulevasta profiilista.

Lehdistön juorupalstoja imitoiva Päivän lööppi on uusi ohjelmatyyppi suomalaisessa televisiossa. On yllättävää, ettei sitä ole keksitty aikaisemmin, sillä tarjotaan televisio lehtiä paremman tirkistysluukun julkkisten elämään: liikkuvaa kuvaa ja ääntä, reaaliaikaisuutta (ainakin periaatteessa); siis kaiken kaikkiaan autenttisuuden illuusion.

Päivän lööppi muistuttaa kovasti suomalaisessa talk show-perinteessä tutuksi tullutta kaavaa, jossa haastattelijat on kysyvinään ja haastateltava vastaavinaan. Tosiasiassa molemmat esittävät vain itseään, yleensä enemmän tai vähemmän vai-vautuneesti. Jokaisella esiintyjällä on valmis roolimallinsa – konna, sankaritar, julkkiksen kaveri, empaatikko jne. johon ei ole enää mitään lisättävää. Journalis-mi on muuttunut lööppihenkilöiden kierrätyskeskukseksi.

Hyvä esimerkki tästä oli Hantta Krausen haastattelu valmentaja Esa Sievisestä, jonka huhu kertoi jääneen pois poikansa kisamatkalta nuoren rakastetun takia. Hantta oli esittävinään ilkeitä kysymyksiä ja Sievinen oli kiistävinään kaiken vakavasti. Lopuksi juontaja Mattiesko Hytönen antoi Sieviselle isällisiä neuvoja. Komulaisen kiertohaastattelut puolestaan tiivistivät mainiosti kansalaisen roolin nyky-journalismissa: kyllä vai ei, aikaa vastaukseen viisi sekuntia.

Julkkisten tai kansalaisten roolit sinänsä eivät tietysti ole Päivän lööpin kaltaisen ohjelman ongelma. Pulma on pikemminkin siinä, että ohjelma ei mene sinne missä tapahtuu, tarkkailemaan tai provosoimaan (HS-Hytösen tapaan), vaan tyytyy kirjaamaan tapahtunutta.

Lupaus "Suomen ensimmäisestä sää-showsta" ei ole sekään aivan tuulesta temmattu. Juha Föhriin puhuvan pään ympärille ruutuun on ympätty samanaikaisesti peräti kolme erilaista informaatioluokkaa, joissa vilisevät Suomen ja maailman säätilat. Koko tietopaketin haltuunotto tuottaa vaikeuksia rutinoituneim-mallekin musiikkivideoiden katselijalle.

Sen sijaan mainoksen lupaus "Suomen ensimmäinen ohjelma, joka puhuu

säästä käytännön eikä tieteen näkökulmasta” kääntyy itse ohjelmassa päälaelleen. Koko ohjelman esitystapa on, jos ei nyt ihan tieteen ja teknologian riemuvoitto, niin ainakin yritys sellaiseksi. Kaiken kruunaa Föhrin moneen kertaan toistama lupaus, että ruudussa vilisevät lämpötilat eivät ole entiseen tapaan eilisen tai toissapäivän lukuja, vaan tietokoneen laatimia ennusteita kuluvalle päivälle. Ohjelman ainoaksi käytännön näkökulmaksi jää pakollinen julkishaastattelu, joka saa yhtä paljon aikaa kuin varsinainen sääshow.

Sääshown mainos kertoo kouriintuntuvalla tavalla käyttöarvolupauksen ja sen lunastamisen välisestä kuilusta. Nähtäväksi jää, miten ohjelmaa sponsoroivan jäätelöyhtiön intressit vaikuttavat kesän ennusteisiin ja niiden tulkintaan.

Nelosen ohjelmisto tuo hakematta mieleen suomalaisen tv:n alkuaikojen puhtaata viihdetelevision tarvoineen ja lenitoineen. Ikävä kyllä, vertailu ei ole uudelle kanavalle ja nykyjulkiksille kovin edullinen.

Uusilla ohjelmatyypeillään Nelonen on antanut oman panoksensa suomalaisen tv-tarjonnan diversiteettiin. Ohjelmarakenteen tasolla suomalainen televisio onkin varsin monimuotoinen, kuten Heikki Hellman ja Tuomo Sauri tässä numerossa osoittavat. Lajiston monimuotoisuus ei ole kuitenkaan ainoa diversiteetin tae. Luonnon monimuotoisuutta arvioitaessa lähdetään vähintäänkin kolme eri tason kriteereistä: eliölajin sisäisestä (geneettinen), lajien välisestä ja ekosysteemien monimuotoisuudesta ja vaihtelusta. Jos ajatusta soveltaa televisioon, ohjelmatyyppien ohella kannattaisi tutkia myös yksittäisten ohjelmien ja ennen kaikkea niitä ohjaavien formaattien kirjoja tai kanavien monimuotoisuutta.

Suomalaiset tv-kanavat ovat viime vuosina kehittäneet ainakin jossakin määrin toisistaan poikkeavat profiilit. Sen sijaan koko tv-toimintaa hallitseva kanava-suunnittelu ja formaattiajattelu näyttää tuottavan heterogeenisuuden sijasta homogeenisuutta, mistä Nelosenkin uudet ohjelmatyypit osaltaan kertovat.

Formaatti on peruskaava, jonka avulla tehdään tiettyyn ohjelmapaikkaan ja tietylle yleisölle tarkoitettu ohjelma, jolla on tietty henkilögalleria, kerronnallinen kaava ja audiovisuaalinen muoto. Näin katsoja voi nopeasti päätellä, millainen ohjelma on tulossa.

Formaatti ei ole pelkästään sapluuna, jolla on tuotettu Ritari Ässän, Dallasin tai Kauniiden ja rohkeiden kaltaisia sarjoja, vaan se on otettu käyttöön kaikessa tv-tuotannon suunnittelussa. TV-kanavien ohjelmapaikat selvitetään tieteellisellä tarkkuudella. Siksi on turha odottaa näkevänsä prime time-aikaan televisiosta enää mitään vähänkään yllättävää tai sattumanvaraista, joka saattaisi osoittaa marginaaliyleisön ohjelmaksi.

Kansainvälisillä ohjelmamessuilla matkailivat suomalaiset tv-tuottajat ovat jo muutaman vuoden ajan käyttäneet aikansa uusien ohjelmaformaattien etsimiseen ja kopiointiin. Itsenäiset tv-tuottajat kilpailevat lähivuosina sillä, miten hyvin ne pystyvät myymään omat (useimmiten lainatut) formaattinsa tv-kanaville.

Formaatti on kanavakilpailun keskeinen väline. On myös naiivia kuvitella, että televisio tulisi toimeen ilman formaatteja. Television katselu on rituaali, joka tarvitsee tietyt tunnistettavat kaavansa. Nykyinen – tietysti monella tapaa kansainvälinen – trendi luoda ja toteuttaa formaatteja tuo kuitenkin vahvasti mieleen geenitekniikan ja sen taustalla olevan pyrkimyksen hallita luonnon kiertokulkua. Kysymys on ehkä sittenkin enemmän yrityksestä hallita yleisösuhdetta kuin palvella yleisöä.

Suunnitelmatalous jättää kovin vähän sijaa biodiversiteetin vallankumoukselliselle perusajatukselle: elämä maapallolla on tulosta spontaanista ja itseohjautuvasta prosessista, joka tapahtuu kaikkea muuta kuin tasapainotilaa noudattavissa järjestelmissä. Vaikka kysymys onkin eri tavoin rakentuneiden hierarkioiden muodostamasta 'säännellystä kaaoksesta', mahdollisuudet hallita tätä prosessia ovat perin rajalliset. Sen sijaan yritykset valaa kehitystä yhteen muottiin onnistuvat todennäköisesti rajoittamaan vaihtelua ja monimuotoisuutta.

Yksi välittömistä homogeneisuuden syistä syistä on television tekijäkunnan ikärakenne. Nelonen luo mainoksissaan profiilia nuorten ja kaupunkilaisten kanavana, mutta ainakin alun ohjelmistonsa ja ohjelmantekijöidensä perusteella se esiintyy keski-ikäisten kanavana jopa Yleäkin selkeämmin. Suomalaiselta televisioltai voi tuskin odottaa uudistumista ilman perusteellista nuorennusleikkausta. Sitten edesmenneen (?) Mediakomppanian ja alkuaikojen Broadcastersin on tapahtunut kovin vähän. On sääli jos Nelonen jättää ainutlaatuisen tilaisuuden käyttämättä ja tyytyy haalimaan juontajikseen ja toimittajikseen vain jo asemansa saavuttaneita julkkiksia.